

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ BYLŲ TEISENOS ĮSTATYMO NR.
VIII-1029 47, 57, 100, 101, 105 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO II DALIES II
SKYRIAUS PAPILDYMO TREČIUOJU¹ SKIRSNIU
ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2011 m. liepos 13 d. nutarimu Nr. 885 „Dėl grupės ieškinio koncepcijos patvirtinimo“ patvirtino Teisingumo ministerijos parengtą Grupės ieškinio koncepciją (toliau – Koncepcija) ir pavedė Teisingumo ministerijai parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei teisės aktų, susijusių su Koncepcijos įgyvendinimu, projektus. Vadovaujantis Koncepcijos 14 punktu, kadangi grupės asmenų reikalavimai gali kilti tiek iš civilinių, tiek iš administracinių teisinių santykių, turėtų būti reglamentuotas tiek grupės ieškinys civiliniame procese, tiek grupės pareiškimas (skundas) administraciniame procese. Tame pačiame punkte numatyta, kad reikėtų papildyti Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymą – numatyti jame grupės pareiškimo (skundo) galimybę, pagrindines grupės pareiškimo (skundo) instituto nuostatas, atsižvelgiant į administracinio proceso specifiką, ir nurodyti, kad nagrinėjant grupės pareiškimus (skundus) iš esmės vadovaujamasi Civilinio proceso kodekso normomis, reglamentuojančiomis grupės ieškinio institutą.

Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 47, 57, 100, 101, 105 straipsnių pakeitimo ir įstatymo II dalies II skyriaus papildymo trečiuoju¹ skirsniu įstatymo projektu (toliau – Įstatymo projektas) siekiama labiau užtikrinti teisę į teisminę gynybą, nes, pasinaudodami grupės skundo institutu, savo pažeistas teises galės apginti ir tie asmenys, kurie savarankiškai neinicijuoja teismo bylinėjimosi dėl finansinių priežasčių, patirties stokos, laiko sąnaudų. Be to, grupės skundo institutu siekiama sutrumpinti administracinių bylų procesą: nors pats grupės skundo procesas gali būti ilgesnis nei individualus procesas dėl paties proceso sudėtingumo, tačiau jis vis tiek būtų trumpesnis nei visus individualius procesus kartu sudėjus, ypač jei grupės skundo dalyvių yra daug. Grupės skundo institutu taip pat siekiama užtikrinti vienodą teismų praktiką tokių pačių ar panašių bylų atžvilgiu, kas padidintų asmenų pasitikėjimą teismine sistema ir sustiprintų teisinį saugumą, teisėtus lūkesčius. Be to, grupės skundo institutu siekiama sumažinti administracinio proceso sąnaudas tiek pareiškėjams, tiek valstybei.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai.

Įstatymo projektą parengė Teisingumo ministerijos Administracinės ir baudžiamosios justicijos departamento (direktorė Simona Mesonienė, tel. 266 2873, el. paštas simona.mesoniene@tm.lt), Administracinės justicijos skyrius (vedėjas Germanas Politika, tel. (8 5) 266 2907, el. paštas germanas.politika@tm.lt), tiesioginė rengėja – Administracinės justicijos skyriaus vyriausioji specialistė Egidija Konopliova-Budrikienė, tel. (8 5) 266 2957, el. p. egidija.konopliova@tm.lt.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai.

Šiuo metu Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatyme (toliau – ABTĮ) neregamentuota grupės skundo padavimo ir nagrinėjimo tvarka. Naujos redakcijos ABTĮ, įsigaliojusiam 2016 m. liepos 1 d., siekiant paprastesnio vienaarūšių bylų nagrinėjimo, reglamentuotas modelinis teismo procesas. Remiantis modelinio teismo proceso nuostatomis, kai viename ar keliuose administraciniuose teismuose yra daugiau nei 20 vienaarūšių individualių administracinių bylų, kylančių dėl norminio teisės akto pripažinimo prieštaraujančiu Konstitucijai ar įstatymams, viena iš jų gali būti paskelbta modeline ir nagrinėjama skubos tvarka visose instancijose. Tuo metu visos likusios bylos bus sustabdomos. Tačiau modelinis teismo procesas skiriasi nuo grupės skundo instituto. Išskirtini šie pagrindiniai skirtumai:

1. Modelinis teismo procesas gali būti taikomas tik byloms, kurios kyla dėl norminio administracinio akto pripažinimo prieštaraujančiu Konstitucijai ar įstatymams pasekmėms.

Grupės skundo padavimas būtų galimas visų kategorijų bylose.

2. Modelinį teismo procesą inicijuoja teismas, t. y. toks procesas pradedamas teisėjo (teisėjų kolegijos) prašymu teismo pirmininkui priėmus nutartį.

Grupės skundo padavimą inicijuoja asmenys, siekiantys ginti savo teises administraciniame teisme.

3. Modelinėje byloje ir individualiose bylose pareiškėjai įgyvendina procesines teises ir pareigas tiesiogiai; pareiškėjas gali vesti bylą savarankiškai arba turėti atstovą.

Grupės skundo byloje grupės nariai turi pareiškėjų procesines teises ir pareigas, tačiau jas įgyvendina per grupės atstovą, išskyrus tam tikras specifines teises, numatytas įstatyme; be to, grupė privalo turėti advokatą.

4. Įsiteisėjus teismo sprendimui modelinėje byloje, kuriuo skundas tenkinamas, individualių bylų nagrinėjimas yra atnaujinamas. Kiekviena individuali byla nagrinėjama atskirai, tačiau supaprastinto proceso tvarka – vieno teisėjo, rašytinio proceso tvarka. Jei įsiteisėja teismo sprendimas modelinėje byloje, kuriuo skundas atmetamas ir per įstatyme nustatytą terminą individualios bylos proceso šalis nepaduoda prašymo atnaujinti bylos nagrinėjimą, skundas paliekamas nenagrinėtas.

Grupės skundo byloje galimos trys sprendimų rūšys, priklausomai nuo to, ar grupės skundu reiškiami individualaus pobūdžio turtiniai grupės narių reikalavimai, ar ne:

1) bendras sprendimas – teismo, žodinio proceso tvarka išnagrinėjusio grupės skundu reiškiamus reikalavimus, priimtas sprendimas, bendras visiems grupės nariams.

2) tarpinis sprendimas – teismo, žodinio proceso tvarka išnagrinėjusio grupės skundu reiškiamus bendrus grupės reikalavimus dėl grupės narius vienijančių faktinių aplinkybių, priimtas sprendimas, kuris yra bendras visiems grupės nariams ir priimamas tais atvejais, kai grupės skunde reiškiami individualaus pobūdžio turtiniai grupės narių reikalavimai.

3) individualus sprendimas – teismo, rašytinio proceso (arba teismui nusprendus – žodinio proceso) tvarka ir remiantis įsiteisėjusiu tarpiniu sprendimu išnagrinėjusio kiekvieno grupės nario individualaus pobūdžio turtinį reikalavimą, priimtas sprendimas. Individualius sprendimus toje pačioje grupės skundo byloje, jeigu tai įmanoma, teismas paskelbia tą pačią dieną.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Įstatymo projektu siūloma atskirame ABTĮ II dalies II skyriaus „Atskirų kategorijų bylų nagrinėjimo ypatumai“ skirsnyje įtvirtinti pagrindines grupės skundo instituto nuostatas atsižvelgiant į administracinio proceso specifiką: grupės skundo padavimo teismui prielaidas ir sąlygas, specialiuosius reikalavimus grupės skundo bei jo priedų turiniui ir formai, specialiąsias nuostatas dėl grupės skundo priėmimo, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės grupės skundo byloje, specifinės teismo teises nagrinėjant grupės skundą, teismo sprendimų rūšis.

Atsižvelgiant į Įstatymo projekto 126² straipsnio 1 dalies 1 punktą, grupės skundas būtų priimamas tik tuo atveju, jei reikalavimą pareikštų ne mažiau kaip 20 fizinių ar juridinių asmenų. Nustatomas kiekybinis kriterijus – minimalus grupės narių skaičius – yra glaudžiai susijęs su Įstatymo projekto 126² straipsnio 3 punkte nustatytu skundo nagrinėjimo pagal grupės skundo proceso taisyklės tinkamumo, tikslingumo ir efektyvumo kriterijumi. T. y. grupė turi būti pakankamai didelė ir tai būtų vienas iš rodiklių, kad individualių skundų nagrinėjimas būtų neefektyvus ir kad ekonomiškai naudingiau, efektyviau ir tinkamiau skundą nagrinėti grupės skundo proceso tvarka. Be to, kaip buvo minėta aukščiau, ABTĮ jau yra reglamentuotas kitas vienaarūšių bylų nagrinėjimo instrumentas – modelinis teismo procesas, kuriam pradėti nustatytas analogiškas – 20 vienaarūšių bylų skaičius.

Siekiant nekartoti Civilinio proceso kodekse įtvirtintų nuostatų, susijusių su grupės skundo nagrinėjimu, kurios gali būti taikomos ir administraciniame procese, kai kuriais atvejais Įstatymo projekte pateikiamos nuorodos į konkrečius Civilinio proceso kodekso straipsnius (pavyzdžiui, pagal Įstatymo projekto 126⁹ straipsnį grupės atstovo ir grupės narių procesinei padėčiai, grupės atstovo,

grupės narių ir grupės teisėms ir pareigoms *mutatis mutandis* būtų taikomos Civilinio proceso kodekso 441⁴ straipsnio 5 dalies 1–6 punktų, 6–9 dalių, 441⁵ straipsnio 1, 3–5 dalių, 441⁶ straipsnio nuostatos; 126¹⁰ straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad pildant ir tvirtinant grupę *mutatis mutandis* taikomi Civilinio proceso kodekso 441⁸ straipsnio 1, 4–8 dalių reikalavimai ir t. t.).

Įstatymo projekto 126⁷ straipsnio 1 dalyje siūloma nustatyti, kad už grupės skundą mokamas vieno šimto keturiasdešimt keturių eurų žyminis mokestis. Šis žyminis mokestis grupės nariams tenka lygiomis dalimis. Atsižvelgiant į tai, kad pagal Įstatymo projekto 126¹ straipsnio 2 dalį, grupės skundo bylai būtų taikomos ir bendrosios ABTĮ nuostatos, grupės narys fizinis asmuo ar fizinių asmenų grupė galėtų būti atleisti nuo žyminio mokesčio ar jo dalies mokėjimo pagal ABTĮ 37 straipsnį. Atsižvelgiant į minėtą Įstatymo projekto 126⁷ straipsnio 1 dalies nuostatą, kad žyminis mokestis grupės nariams tenka lygiomis dalimis, atleidus vieną ar kelis fizinius asmenis nuo žyminio mokesčio mokėjimo, jiems tenkančia dalimi sumažėtų bendras įstatyme nustatytas grupės mokėtinas žyminio mokesčio dydis.

Priėmus Įstatymo projektą, bus sudarytos sąlygos funkcionuoti grupės skundo institutui, kuris leis ginti didelių grupių asmenų, reiškiančių vienerūšius reikalavimus (kylančius iš tapačių faktinių aplinkybių ir turinčius tą patį teisinį pagrindą), teises ir įstatymų saugomus interesus. Bus sumažinamas teismų darbo krūvis, nes grupės skundas bus nagrinėjamas vietoje daugybės identiškų individualių skundų ir tai nulems racionalų žmoniškųjų, laiko, finansinių išteklių naudojimą, sutrumpins bylų nagrinėjimo procesą.

Pažymėtina, kad vadovaujantis ABTĮ 55 straipsniu teismui paduodami prokuroro, viešojo administravimo ir kitų subjektų skundai, kuriais siekiama apginti viešąjį interesą, nelaikytini grupės skundais, kadangi šie subjektai neveikia kaip tam tikros grupės atstovai, o skundus dėl viešojo intereso gynimo reiškia atlikdami jiems įstatymų nustatytą funkciją.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Numatomo teisinio reguliavimo teigiamos pasekmės – efektyvesnė asmenų teisių ir teisėtų interesų gynyba administraciniame procese, teismų darbo krūvio mažėjimas.

Neigiamų numatomo teisinio reguliavimo pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Įstatymų projektai neturės įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir plėtrai.

Įstatymo įgyvendinimas neturėtų daryti įtakos verslo sąlygoms ir plėtrai.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Kitų teisės aktų keisti nereikės.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

Įstatymo projektu nėra nustatomos naujos sąvokos ir jas įvardinantys terminai.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti.

Įgyvendinamųjų teisės aktų priimti nereikės.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Siekiant įgyvendinti įstatymo projektu siūlomą teisinį reglamentavimą, bus reikalingas naujų funkcionalumų įdiegimas Lietuvos teismų informacinėje sistemoje (LITEKO). Šie darbai bus vykdomi iš Nacionalinei teismų administracijai skiriamų bendrųjų valstybės biudžeto asignavimų. Papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės.

13. Įstatymų projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Įstatymo projekto rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną *Eurovoc*: „administracinis procesas“, „grupės skundas“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.